

342.4

(497.11)

D

УСТАВ

КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

С. С. VEZNO IZVRŠNO VEĆE
CENTAR ZA INFORMACIONU I
DOKUMENTAZIJSKU DEJATNOST
Inv. br. 4116
SIGN.

УВЕДЕНА У КАТАЛОГ
БИБЛИОТЕКЕ
УПРАВЕ ДРЖАВНОГ АРХИВА И МОНОПОЛА
код Бр. 65/111/21

УСТАВ

КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ПРОГЛАШЕН 22 ДЕЦЕМБРА 1888. ГОД.

НА ВЕЛИКОЈ НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ

ДРЖАНОЈ У БЕОГРАДУ МЕСЕЦА ДЕЦЕМБРА 1888 ГОД.

У БЕОГРАДУ

ШТАМПАНО У КРАЉ. СРПСКОЈ ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ

1888

МИ
МИЛАН ПРВИ

по милости божјој и вољи народној

КРАЉ СРБИЈЕ

ПРОГЛАШАВАМО И ОБЈАВЉУЈЕМО СВИМА И СВАКОМЕ, ДА ЈЕ ВЕЛИКА
НАРОДНА СКУПШТИНА, ДРЖАНА У БЕОГРАДУ МЕСЕЦА ДЕЦЕМБРА
1888. ГОДИНЕ, РЕШИЛА, И ДА СМО МИ ПОТВРДИЛИ И
ПОТВРЂУЈЕМО:

УСТАВ

ЗА

КРАЉЕВИНУ СРБИЈУ

ДЕО I.

Облик владавине, државна вера и државна област.

Члан 1.

Краљевина је Србија наследна уставна Монархија с Народним Представништвом.

Члан 2.

Грб је Краљевине Србије двоглави бели орао на црвеном штиту с круном краљевском.

Врх обе главе двоглавога белог орла стоји круна краљевска; а испод сваке канџе по један

Ст. бр. 37085

кринов цвет. На прсима му је грб Кнежевине Србије „бео крет на црвеном штиту са по једним огњилом у сваком углу крста“.

Народне су боје: црвена, плава и бела.

Члан 3.

Државна је вера у Србији источно-православна.

Српска је Црква автокефална. Она не зависи ни од које стране Цркве; али одржава јединство у догмама са Источном Васељенском Црквом.

Члан 4.

Државна област Краљевине Србије не може се ни отуђити ни раздвајати.

Она се не може ни смањити ни разменити без пристанка Велике Народне Скупштине. Али у случајима исправке ненасељених граница од мање важности довољан је пристанак Обичне Народне Скупштине.

Члан 5.

Краљевина Србија дели се на 15 округа. Окрузи се деле на срезове, а срезови на општине.

ДЕО II.

Уставна права српских грађана.

Члан 6.

Како се добива и губи српско грађанство, каква права оно даје и како та права престају одређује се овим Уставом и законима.

Члан 7.

Сви су Срби пред законом једнаки.

Члан 8.

Грађанима српским нити се могу давати, нити признати титуле племићства.

Члан 9.

Лична слобода ујемчава се овим Уставом.

Нико не може бити узет на одговор, сем у случајима које је закон предвидео и начином како је закон одредио.

Нико не може бити притворен, нити иначе лишен слободе, без писменог и разложима поткрепљеног решења истражног судије. Ово решење мора се саопштити лицу које се притвара, у самом часу притварања. Само кад је кривац ухваћен на делу може се одмах притворити, али му се опет решење о притвору мора саопштити најдаље за 24 часа од како је притворен.

Против решења о притвору има места жалби првостепеноме суду. Ако притворени не изјави ову жалбу за три дана од како му је решење о притвору саопштено, онда најдаље за 24 часа после тога рока мора истражни судија послати предмет суду и без жалбе. Суд мора у року од 24 часа од како је предмет примио издати своје решење, којим решење истражног судије о притвору оснажава или уништава. Ово је судско решење извршно.

Органи власти који би скривили против ових одредаба казниће се за незаконо лишење слободе.

Закони ће одредити у којим ће случајима суд бити дужан да притворенога пусти на слободу без јемства, или на јемство, лично или новчано.

Члан 10.

Никоме не може судити ненадлежни суд.

Члан 11.

Нико не може бити суђен, док не буде надлежно саслушан, или законим начином позван да се брани.

Члан 12.

Казна се може установити само законом и применити једино на дела за која је закон у напред рекао да ће се том казном казнити.

Члан 13.

Смртна се казна укида за чисто политичке кривице.

Изузимају се случајеви извршења или покушаја атентата на личност Владаочеу и на чланове Краљевскога Дома, за које је одређена смртна казна у Кривичноме Законику.

Изузимају се сем тога и случајеви у којима је уз чисто политичку кривицу учињено још неко кажњиво дело, за које је у Кривичноме Законику одређена смртна казна, а такође и случајеви које војни закони казне смртном казном.

Члан 14.

Српски грађанин не може бити прогнан из земље. Он се не може протеривати ни у земљи из једнога места у друго, изузев случаје које је закон изречно предвидео.

Члан 15.

Стан је неповредан.

Власт не може предузети никакво претресање ни истраживање у стану српских грађана, осим у случајима које је закон предвидео и начином како је закон прописао.

Пре претреса дужна је власт предати лицу чији се стан претреса писмено решење истражнога судије, на основу којег се предузима претрес. Против овог решења има места жалби првостепеноме суду. Али жалба не задржава извршење претреса. Претрес ће се вршити увек у присуству два српска грађанина.

Одмах по свршеноме претресу власт је дужна предати лицу чији је стан претресан уверење о исходу претреса и потписани списак ствари одузетих ради даље истраге.

Ни у коме случају претрес не може бити ноћу.

Члан 16.

Својина је неповредна, ма какве природе она била.

Нико не може бити принуђен да своје добро уступи на државне или друге јавне потребе, нити се право приватне својине може ради тога огра-

ничити, осим где закон то допушта и уз накнаду по закону.

Члан 17.

Казна одузимања имања (конфискација) не може се установити.

Али могу се одузети поједине ствари, које су или производ кажњивог дела, или су као оруђе за то послужиле, или су биле намењене да послуже.

Члан 18.

Слобода је савести неограничена. Све признате вере слободне су и стоје под заштитом закона, у колико вршење њихових обреда не вређа јавни ред или морал.

Члан 19.

Забрањује се свака радња управљена против источно-православне вере у Србији (прозелитизам).

Члан 20.

Српски се грађани не могу ослободити својих грађанских и војних дужности позивајући се на прописе своје вере.

Члан 21.

Настава је слободна, у колико њезино вршење не би вређало јавни ред или морал.

Основно је школовање обавезно. Оно је бесплатно у јавним основним школама.

Члан 22.

Сваки Србин има право да у границама закона исказе своју мисао: говором, писмено, штампом или у сликама.

Штампа је слободна.

Не може се установити ни цензура ни каква друга превентивна мера која спречава излазак, продају или растуривање списа и новина.

За издавање новина није потребно претходно одобрење власти.

Од писца, уредника, издаваоца или штампара неће се тражити никакво јемство (кауција).

Новине и друге штампане ствари могу се забранити (узаптити) само ако садрже: увреду Краља и Краљевскога Дома, или увреду страних владалаца и њихових домова или позив грађана да устају на оружје. Али и у тим случајима власт је дужна за 24 часа по извршењу забране спровести дело суду, а овај је дужан такође за 24 часа оснажити или поништити забрану. У противном случају сматра се да је забрана дигнута.

Штампа не може никад бити подвргнута административним опоменама.

Сваке новине морају имати одговорнога уредника који ужива грађанска и политичка права.

Писац је одговоран за спис. Кад је писац непознат, или кад не станује у Србији, или је неспособан за одговорност, одговорни су уредник, или штампар, или растурач.

Члан 23.

Неповредна је тајна писама и телеграфских депеша, осим у случају кривичне истраге и у случају рата.

Закон ће одредити који државни органи одговарају за повреду тајне писама и телеграфских депеша.

Члан 24.

Српски грађани имају право скупљати се мирно и без оружја у зборове, управљајући се при томе по закону.

За држање збора у затвореноме простору није потребна пријава власти. За зборове под ведрим небом који подлеже нарочитим законима и уредбама, мора се претходно власт известити.

Члан 25.

Српски грађани имају право удруживати се у целима које нису противне закону.

Ово право не може се потчинити никаквој превентивној мери.

Члан 26.

Сваки Србин има право обраћати се у своје име земаљским властима молбом коју може потписати један или више њих. А као целина могу подносити молбе само надлештва и правна лица.

Члан 27.

Сваки Србин има право да се жали против незаконитих поступака власти.

Ако виша власт нађе да је жалба неоснована, дужна је известити жалиоца у своме решењу о разлозима са којих му жалбу не уважава.

Члан 28.

Сваки Србин има право да непосредно и без ичијег одобрења тужи суду државне чиновнике и званичнике, као и председнике општина, кметове и општинске званичнике, ако су они у својем службеном раду повредили његова права.

За министре, судије и војнике под заставом важе нарочите одредбе.

Члан 29.

Свакоме је српском грађанину слободно да иступи из српскога грађанства, пошто испуни обавезе војне службе и друге дужности које би имао спрам државе или спрам приватних лица.

Члан 30.

Странци који се налазе на српском земљишту уживају заштиту српских закона што се тиче њихове личности и њиховога имања. Али они су дужни подносити терете општинске и државне, у колико се томе не противе међународни уговори.

Члан 31.

Забрањује се издавање чисто политичких криваца.

ДЕО III.

Државне власти.

Члан 32.

Све државне власти врше се по одредбама овога Устава.

Устав се не може обуставити ни у целини ни у појединим деловима.

Члан 33.

Законодавну власт врше Краљ и Народно Представништво заједнички.

Члан 34.

Право предлагања закона припада и једноме и другоме чиниоцу законодавне власти.

Члан 35.

За сваки закон потребан је пристанак оба чиниоца законодавне власти.

Члан 36.

Закон нема повратне силе на штету права стечених ранијим законима.

Члан 37.

Обавезно тумачење закона припада само законодавној власти.

Члан 38.

Извршну власт има Краљ. Он је врши преко својих одговорних министара по одредбама овога Устава.

Министре поставља и разрешава Краљ.

Члан 39.

Судску власт врше судови. Њихова решења и пресуде изричу се и извршују у име Краља а на основу закона.

ДЕО IV.

Краљ.

Члан 40.

Краљ је поглавар државе. Он има сва права државне власти, и извршује их по одредбама овога Устава.

Краљева је личност неприкосновена. Краљу се не може ништа у одговорност ставити, нити Краљ може бити тужен.

Члан 41.

Краљ и Његов Дом морају бити источно-православне вере.

Члан 42.

Краљ је заштитник свију признатих вероисповести у Србији.

Члан 43.

Краљ потврђује и проглашује законе. Никакав закон не може важити докле га Краљ не прогласи.

Члан 44.

Наследник Престола и остали чланови Краљевскога Дома не могу ступити у брак без допуштења Краљевог.

Члан 45.

Краљ поставља све државне чиновнике. У његово име и под његовим врховним надзором врше своју власт сва земаљска надлештва.

Члан 46.

Краљ је врховни заповедник све земаљске силе.

Члан 47.

Краљ даје војне чиновне према одредбама закона.

Члан 48.

Краљ даје законом установљене ордене и друга одличја.

Члан 49.

Краљ има право ковања новаца према закону.

Члан 50.

Краљ има право амнестије.

Члан 51.

Краљ има право помиловања у кривичним делима. Он може досуђену казну кривцу преобратити у казну другог блажег рода, или му је смањити, или сасвим опростити.

Члан 52.

Краљ заступа земљу у свима односима са страним државама. Он оглашује рат, закључује уговоре мира, савеза и друге, и саопштава их Народној Скупштини, у колико и кад интереси и сигурност земље то допуштају.

Али трговачки уговори и уговори за извршење којих се иште какво плаћање из државне касе, или измена земаљских закона, или којима се ограничавају јавна или приватна права српских грађана, вредиће тек пошто их одобри Народна Скупштина.

Члан 53.

Краљ стално станује у земљи.

Кад би Краљ, по потреби, отишао за неко време из земље, заступа га по праву у вршењу уставне Краљевске власти Наследник Престола, ако је пунолетан. Ако Наследник Престола није пунолетан, или ако је спречен да заступа Краља, вршиће уставну власт Краљевску Министарски Савет по упутствима која му Краљ даје у границама Устава.

Члан 54.

Краљ сазива Народну Скупштину у редован или ванредан сазив.

Он отвара и закључује седнице Народне Скупштине лично, престоном беседом, или, преко министарског савета, посланицом или указом. И престону беседу, и посланицу, и указ премапотписују сви министри.

Он има право да одлаже седнице Народне Скупштине, али то одлагање не може бити дуже од два месеца, нити се може поновити у истој сазиву без пристанка Народне Скупштине.

Он има право да распусти Народну Скупштину, али акт распушта мора садржавати наредбу за нове изборе у најдаљем року од два месеца и наредбу за сазив Народне Скупштине најдаље за три месеца од дана распушта. Указ о распуштању Скупштине премапотписују сви министри.

Члан 55.

Краљ не може бити у исто време поглавар друге које државе без пристанка Велике Народне Скупштине.

Члан 56.

Ни један акт Краљев, који се односи на државне послове, нема снаге нити се сме извршити, ако га није премапотписао надлежни министар, који је самим тим за њ одговоран.

Члан 57.

У Србији влада Краљ Милан I, из династије Обреновића Четврти.

Краљевско достојанство и сва уставна права Краљевска наслеђује после њега Краљевић Александар, као Пети из народне династије Обреновића.

Потомство Краљевића Александра наслеђује Престо Србије овим редом:

Краља наслеђује његово мушко потомство из законитог брака по реду прворођења. Ако Краљ не остави за собом мушког потомства, наследство Престола прелази на побочну линију у мушком потомству по истој реду прворођења.

Члан 58.

Краљ и Наследник Престола пунолетни су кад наврше осамнаест година.

Члан 59.

У случају смрти Краљеве Наследник Престола, ако је пунолетан, прима одмах владу као уставни Краљ. Своје ступање на Престо Краљ објављује народу прокламацијом.

Он сазива тада Народну Скупштину у року од десет дана после објаве смрти преминулог Краља, да пред њом положи Уставом прописану заклетву.

Ако је Народна Скупштина раније распуштена а нова није још изабрана, сазива се стара Народна Скупштина да изврши тај задатак.

Ове уставне одредбе вреде и за случај кад Краљ за живота преда Престо својем Наследнику.

Члан 60.

Примајући власт Краљевску у своје руке, Краљ полаже пред Народном Скупштином заклетву која овако гласи :

„Ја (име), ступајући на Престо Краљевине Србије и примајући Краљевску власт, заклињем се свемогућим Богом и свим што ми је најсветије и најмилије на овоме свету, да ћу чувати независност Србије и целину државне власти, да ћу земаљски Устав неповредан одржати, да ћу по њему и законима владати, и да ћу у свима мојим тежњама и делима добро народа пред очима имати. Изричући свечано ову моју заклетву пред Богом и народом, призивам за сведока Господа Бога, коме ћу одговор давати на страшном његовом суду. Тако ми Господ Бог помогао ! Амин !“

Члан 61.

Ако у случају смрти Краљеве Наследник Престола није пунолетан, уставну власт Краљевску вршиће до његовог пунолетства Краљевско Намесништво, састављено од три лица.

Члан 62.

Намеснике Краљевске бира Народна Скупштина, нарочито сазвана тога ради, између шест лица која је преминули Краљ у својем тестаменту назначио за кандидате намесничке.

Тај тестамент ће Краљ својеручно написати и потписати. Њега не премапотписују министри. На

полеђини његовој се потписују сви чланови Министарскога Савета као сведоци.

Тестамент је написан у три примерка, од којих је сваки под печатом Краљевим. Један од њих предаје се на чување Државном Савету, други Касациономе Суду, а трећи Чувару Државнога печата.

Члан 63.

Ако Краљ није тестаментом назначио кандидате за намеснике, сазваће се Велика Народна Скупштина да избере Краљевско Намесништво. Велика Народна Скупштина сазива се тада најдаље за месец дана по смрти преминулога Краља.

Члан 64.

Намесници могу бити само они српски грађани по рођењу, вере источно-православне, који уживају сва грађанска и политичка права, који имају 40 година, и који су министри, или државни саветници, или генерали, или посланици акредитовани код страних дворова, или су то били.

Члан 65.

Избор намесника врши се увек тајним гласањем.

Члан 66.

Цивилна листа Краљева одређује се законом. Једном одређена цивилна листа не може се повисити без пристанка Народне Скупштине, ни понишати без пристанка Краљевог.

Сваки ће намесник примати за време вршења своје намесничке дужности по 60.000 динара годишње из Краљеве цивилне листе.

Члан 67.

Пре него што узму Краљевску власт у своје руке, намесници ће пред оном Скупштином која их је изабрала положити заклетву: да ће Краљу верни бити и да ће владати по Уставу и законима земаљским. Они ће за тим објавити народу прокламацијом да су у име Краља примили власт Краљевску у своје руке.

Члан 68.

За време малолетства Краљевог не може се учинити никаква промена у Уставу.

Члан 69.

Ако би Краљ био спречен да врши Краљевску власт, у његово ће име владати Наследник Престола ако је пунолетан. Али ако је Наследник Престола малолетан, Краљ може наименовати привремене намеснике.

Члан 70.

Ако би Краљ за својег живота пренео своју власт на својега малолетног наследника, он има права да сам у исто време наменује три Краљевска Намесника. За намеснике тако наименоване вреде све одредбе овога Устава које се односе на намеснике што их бира Народна Скупштина.

Члан 71.

У случају да који члан намесништва умре или тако оболи да по уверењу три лекара, које Државни Савет одреди на позив она друга два намесника и у договору са њима, не би могао више никако своју дужност вршити, или најзад ако да оставку, друга ће два намесника отправљати државне послове до првога састанка Народне Скупштине која бира трећег намесника.

Ако би пак један од тројице намесника имао преку потребу да за неко време отиде из земље, два друга намесника моћи ће за време његовог одсуства пуноважно отправљати државне послове. Али у том случају овај ће бити дужан да својим друговима остави писмену изјаву, да у напред пристаје на све што би они учинили у кругу Уставом им прописане власти.

У свакој од ових прилика обнародоваће се одмах узрок са којег ће само два намесника отправљати власт Краљевску.

Члан 72.

О васпитању малолетнога Краља стараће се намесници, ако је малолетни Краљ наследио преминулога Краља; ако ли је пак он дошао на престо по одступању Краљевом, о његовом ће се васпитању старати Краљ који му је предао власт.

О имању малолетнога Краља бринуће се старатељи које преминули Краљ поставља у својем тестаменту, или које именују намесници у договору

са Државним Саветом, ако их преминули Краљ није поставио.

Члан 73.

Ако Краљ не би по смрти својој оставио мушкога потомства, али би Краљица у време смрти његове била трудна, вршиће до њезинога порођаја Краљевску власт као привремени намесници: Председник Државног Савета, Председник Касационог Суда и Министар Правде.

Члан 74.

У свима случајима у којима према одредбама овога Устава имају да се изберу Краљевски Намесници, Министарски Савет ће привремено вршити под својом одговорношћу уставну власт Краљевску.

Министарски ће Савет бити тада дужан да одмах објави народу прокламацијом да је и услед чега је прихватио владу.

Члан 75.

У случају кад Престо према одредбама овога Устава остане без наследника, Министарски ће Савет узети Краљевску власт у своје руке.

Он је тада дужан да, најдаље за месец дана од дана смрти Краљеве, сазове Велику Народну Скупштину која ће решити о Престолу.

ДЕО V.

Народно Представништво.

Члан 76.

Народно је Представништво Народна Скупштина.

Народна је Скупштина Обична и Велика.

Члан 77.

Народну Скупштину састављају посланици које народ слободно бира по одредбама овога Устава.

Члан 78.

Избори су народних посланика непосредни. Гласање је тајно и врши се куглицама.

Члан 79.

Сваки округ бира онолико посланика колико долази на њега по броју пореских глава. На сваким 4.500 пореских глава долази по један посланик. Ако вишак пореских глава у једноме округу прелази 3.000 бираће се у њему још један посланик.

У овај број посланика које бира округ улазе и они посланици за које члан 100-ти овога Устава изискује нарочите услове.

Члан 80.

Колико је у којем округу пореских глава, и колико посланика он има да бира према одредбама овога Устава, одредиће за сваке опште изборе један нарочити одбор састављен од Председника Др-

жавнога Савета, Председника и оба Потпредседника последње Скупштине, и Председника Касационог Суда.

Члан 81.

Варош Београд бира четири посланика, вароши: Ниш и Крагујевац по два, а вароши: Алексинац, Ваљево, Врања, Горњи Милановац, Зајечар, Јагодина, Књажевац, Крушевац, Лозница, Лесковац, Неготин, Параћин, Пирот, Пожаревац, Прокупље, Свилајинац, Смедерево, Туприја, Ужице, Чачак и Шабац, свака по једног посланика.

Члан 82.

Сеоска општина, којој припада село Добриње у садањем ужичком округу, и сеоска општина, којој припада село Таково у садањем рудничком округу бирају засебно свака по једнога народног посланика.

Члан 83.

Сваки народни посланик представља цео народ а не само оне који су га изабрали.

Члан 84.

Бирачи не могу давати ни народни посланици примати заповедна и обавезна упутства.

Члан 85.

Право бирачко има сваки рођени или прирођени Србин, који је навршио 21 годину, и који

плаћа држави најмање 15 динара непосредне порезе на годину.

Задругари, који су навршили 21 годину, имају право бирања ма колику непосредну порезу плаћали.

Сваки који хоће да употреби своје бирачко право мора претходно узети бирачку карту. А бирачку је карту надлежна власт дужна издавати свакоме, који докаже признаницом или протоколом у који се заводи плаћање порезе да је у прошлом или у текућем полутођу платио порезу која даје право бирања.

Члан 86.

Сваки бирач има право да бира само на једноме месту, и то у ономе изборном кругу у којем је као бирач уписан.

Члан 87.

Официри активни и у недејству, и војници под заставом не могу гласати.

Члан 88.

Привремено губе бирачко право :

- 1) Који су осуђени на робију, док се не поврате у права;
- 2) Који су осуђени за преступе на губитак грађанске части, за време док траје та казна;
- 3) Који су у затвору или у притвору за злочинства или преступе поменуте у тачкама 1-ој и 2-ој;
- 4) Који су судском пресудом осуђени што су злоупотребом своје власти, претњом, поклоном или

обећањем поклона радили за себе или за другога да буде изабран за посланика, а такође и они, који су осуђени за продају својег гласа. Губитак траје за време докле је судска пресуда одредила;

5) Који су под стечиштем;

6) Који су под старатељством;

7) Који су без допуштења српске владе ступили у службу стране државе;

8) Који су као присталице непризнатих вера осуђени за невршење грађанских и војних дужности, за време које је одредила судска пресуда.

Члан 89.

Сви бирачи једног округа састављају једно изборно тело, и гласају не за поједине кандидате већ за целу кандидатску листу. Истим начином бирају и оне вароши у којима се бира више од једног посланика.

Члан 90.

У окрузима ће се гласање вршити на више места, према одредбама изборног закона. Вароши ће се такође моћи према потреби законом поделити на више одељака за гласање.

Члан 91.

На сваком месту где се врши гласање биће образован бирачки одбор састављен од једног општинског одборника, којег је општински одбор изабрао, од по једног представника сваке бирачке

листе, и једног судије, судског чиновника или правника.

Члан 92.

У сваком главном окружном месту као и у варошима што бирају више од једнога посланика, образоваће се главни бирачки одбор који прикупља све гласове, пребројава их, проглашује резултат избора и даје посланичка пуномоћства.

У том ће одбору председавати један од чланова Државног Савета или Касационог Суда, одређен коцком; а његови су чланови: један члан сталног окружног одбора, председник месног општинског одбора, један члан Апелационог Суда или председник Првостепенога Суда, и по два представника сваке бирачке листе.

Члан 93.

У сваком округу сто бирача, а у свакој вароши што бира више од једнога посланика педесет бирача, имаће права да саставе своју бирачку листу. На свакој листи мораће да буде записано толико имена колико посланика бира дотични округ или варош. Листа ће носити име онога кандидата који је на њој први записан. Таква ће листа имати своју кутију на свакоме месту где се врши гласање.

Целокупан број бирача који су гласали, подељен бројем посланика који има да избере дотично изборно тело, даће количник гласова према коме се свакој листи досуђује сразмеран број посланичких места. Свака ће листа добити толико

посланичких места, колико се пута количник садржи у гласовима које је она добила.

У свакој листи количник ће се придавати најпре кандидату на челу листе, па за тим осталим кандидатима у реду у којем су назначени док се не исцрпе број њезиних гласова.

Ако буде посланичких места за која ни једна листа није добила број гласова раван количнику, придаваће се по један посланик оним листама, које имају број количнику најближи, док се не добије одређени број посланика за дотично изборно тело. У случају да је тај број једнак на више листа, решиће коцка којој се листи има дати посланичко место.

Члан 94.

У варошима где се бира један посланик, као и у општинама којима чл. 81 овога Устава даје изборно право, изабран је онај кандидат, који је добио апсолутну већину гласова.

Ако нико није добио апсолутну већину гласова, извршиће се нов избор. На новоме је избору довољна релатива већина гласова; а у случају равне поделе решиће коцка.

Бирачки одбор, који издаје пуномоћства посланичка биће састављен: од једнога судије месног или најближег Првостепеног Суда одређеног коцком, председника општинскога суда и по једног представника сваког кандидата.

Члан 95.

Ко нема право бирања не може бити ни изабран за посланика.

Члан 96.

За посланика у Народној Скупштини може бити изабран само онај, који сем услова потребних за право бирања, испуњава још и ове услове:

- 1) да је Србин по рођењу, или да је, ако је природен, настањен пет година у Србији;
- 2) да ужива сва грађанска и политичка права;
- 3) да живи стално у Србији, изузимајући оне који се стално баве на страни по државноме послу;
- 4) да је навршио 30 година;
- 5) да плаћа држави најмање 30 динара непосредне порезе на годину.

Члан 97.

Полицијски чиновници не могу бити бирани за народне посланике.

Члан 98.

Народни посланици који не би били чиновници па би се за време трајања својега посланичког мандата примили државне службе, самим тим престају бити посланици. Али они могу поново бити изабрани за народне посланике према чл. 99.

Ова се одредба не односи на министре, који остају и без новог избора народни посланици.

Члан 99.

Чиновници и сви који се иначе налазе у државној служби, ако би били изабрани за народне посланике и тога се мандата примили, губе свој положај. Али задржавају своје чиновничке положаје заједно са посланичким мандатом ови чиновници :

- 1) Министри у служби и на расположењу;
- 2) Чланови Државнога Савета;
- 3) Изванредни и опуномоћени министри акредитовани код страних дворова, дипломатски агенти и генерални консули;
- 4) Председници и чланови виших и првостепених судова;
- 5) Професори Велике Школе, стручних и средњих школа;
- 6) Инжињери и лекари у државној служби;
- 7) Пензионари и чиновници на расположењу.

Члан 100.

Међу посланицима сваког округа морају бити по два лица, која поред осталих уставних услова општих за све посланике, испуњавају још и овај нарочити услов :

Да су свршили који факултет у земљи или на страни, или коју вишу стручну школу која стоји у реду факултета.

Али сматраће се да имају тај услов и ако нису свршили ни факултет нити стручну школу сви они :

а) који су били председници или потпредседници Народне Скупштине;

б) министри и дипломатски агенти, и они који су то били;

в) председник, потпредседник и чланови Државног Савета, и они који су то били;

г) генерали и пуковници у пенсији.

Ова два посланика бирају окрузи истога дана и истим начином као и остале посланике, али одвојено од њих.

Члан 101.

За Обичну Народну Скупштину посланици изабрани општим избором бирају се на три године. За сваку трогодишњу скупштинску периоду избори се врше на Крстов дан, 14. септембра.

Ако се општи избори врше после распуштања Скупштине, трогодишња периода Скупштинска ће се рачунати од идућег септембра месеца. Пре почетка те периоде Скупштина се може сазвати у ванредан сазив.

Посланици изабрани накнадним изборима добивају своје пуномоћство до краја скупштинске периоде у којој су бирани. Накнадни се избори морају извршити најдаље за месец дана од како је дотично посланичко место упражњено.

Члан 102.

Народна се Скупштина сазива редовно у престоницу за 1. новембар сваке године.

Само у случајима неодољиве потребе може се Скупштина држати ван престонице, а Влада је дужна да то оправда пред самом том Скупштином сазваном ван престонице.

Сваки редовни сазив Народне Скупштине траје најмање шест недеља.

Члан 103.

Краљ може сазвати Народну Скупштину и у ванредан сазив.

Члан 104.

Народна Скупштина прегледа сама пуномоћства својих чланова и изриче свој суд о њиховој вредности као и о споровима који би се што се њих тиче појавили.

Нико не може спречити изабранога посланика, коме је надлежан бирачки одбор (члан 92. и 94. овога Устава) издао пуномоћство, да уђе у Скупштину. Једино Скупштина имаће да решава да ли је избор правилан или не.

Члан 105.

На првом својем састанку, држаном под председништвом својег по годинама најстаријега члана, Скупштина ће се коцком поделити у одсеке (секције). Ови ће одсеци за тим изабрати сваки по једног члана у одбор за преглед пуномоћстава.

Члан 106.

Народна Скупштина бира себи за сваки сазив из своје средине: председника, два потпредседника и секретаре.

Члан 107.

Сви посланици полажу, пошто им буду оверена пуномоћства и Скупштина их прими за своје чланове, ову заклетву:

„Ја (име), заклињем се јединим Богом и свим што ми је по закону најсветије и на овом свету најмилије, да ћу Устав верно чувати, и да ћу у своме посланичком раду опште добро Краља и народа, по мојој души и мојем знању, непрестано пред очима имати. И како ово испуним, онако ми Бог помогао и овога и онога света.“

Члан 108.

На престону беседу којом Краљ отвара седнице Скупштинске, Скупштина одговара адресом.

Члан 109.

Седнице су Народне Скупштине јавне, али се могу претворити у тајне кад то захте председник Скупштине, Влада или десет посланика.

Ако су тајност захтевали председник Скупштине или десет посланика, Скупштина може узети у решавање да ли седница да остане тајна или не.

Члан 110.

Скупштина може решавати само ако је у везиној седници више од половине целокупнога Уставом одређенога броја посланика.

За пуноважан закључак потребна је већина гласова присутних чланова.

У случају равне поделе гласова предлог који је био предмет гласања одбачен је.

Члан 111.

Гласање у Скупштини бива : гласно поименце, седењем и устајањем, или тајно.

Гласање гласно поименце бива кад год се гласа о целокупном закону, и у свима случајима кад Влада или двадесет посланика затраже такво гласање.

Избори скупштинских часника врше се тајним гласањем.

Глас се може дати само лично.

Члан 112.

Законске предлоге, изузев буџет и оне једно-годишње финансијске законе који с буџетом стоје у непосредној вези, не може Скупштина узети у претрес, док их најпре не проучи Државни Савет и не поднесе о њима Скупштини своје мњење.

Члан 113.

Сваки предлог законски, рачунајући ту и буџет, мора се, пре него што га Скупштина буде узела у претрес и о њему решавала, упути нарочитом одбору скупштинском на проучавање. Овај одбор дужан је поднети Скупштини извештај.

Члан 114.

За сваки законски предлог на по се бираће се одбор по одсецима скупштинским.

Буџет ће се сав проучавати у једноме одбору.

Члан 115.

Ни један предлог законски не може бити усвојен укупно, ако пре тога сваки члан његов није усвојен посебице.

Члан 116.

О сваком законском предлогу мора се гласати два пута у истоме сазиву Скупштине, пре него што се он коначно усвоји. Између првога и другог гласања мора проћи најмање пет дана.

Члан 117.

Никакав закон не може се издати, укинути, изменити или протумачити без пристанка Народне Скупштине.

Наредбе за извршење закона, и наредбе које потичу из надзорне и извршне власти Краљеве, издаје извршна власт, али се у свакој наредби мора именовати закон на основу којег се она издаје.

Никакав закон, нити икаква наредба државне, окружне или општинске власти немају обавезну силу, ако нису обнародовани начином који је закон одредио.

У обнародовању закона мора се казати да је на њега пристала Народна Скупштина.

Члан 118.

Закони и законите наредбе, који су законим начином обнародовани, имају обавезну силу за све грађане и власти земаљске. Осим саме Народне

Скупштине нико други нема права решавати, да ли је при каквом закону, који је надлежно обнародован, и Народна Скупштина са своје стране суделовала начином, како то овај Устав прописује.

Члан 119.

Без одобрења Народне Скупштине не може се никаква пореза нити општи државни прирез установити, ни изменити.

Без пристанка Скупштине не може се држава задужити. Влада је дужна да Народној Скупштини поднесе Главном Контролом оверени тачан извештај, да ли су финансијски уговори закључени и извршени у смислу закона.

Члан 120.

Влада може повући натраг законски предлог који је Скупштини поднела, док још није Скупштина о њему коначно решила.

Члан 121.

Кад Скупштина какав законски предлог сасвим одбаца, он јој се не може више подносити за време истога сазива.

Члан 122.

Скупштина има право истраге у изборним и у чисто административним питањима.

Сваки посланик има право управљати министрима питања и интерпелације. Министри су дужни дати на њих одговор у току истога сазива.

Члан 123.

Сваки има право управљати Скупштини молбе и жалбе преко њезинога председника.

Скупштина има права достављати министрима молбе и жалбе које су на њу управљене, а ови су дужни давати обавештења о њиховој садржини, кад год Скупштина то од њих захте.

У Народној Скупштини имају право да говоре само њезини чланови, министри и владини повереници. Народна Скупштина не може примати депутације, ни појединце, нити допустити да у њезиној средини говори ко други осим горе поменутих лица.

Члан 124.

Нико и никад не може узети посланика на одговор за глас који је дао као члан Скупштине.

За своје говоре у Скупштини посланици не одговарају никоме другом сем самој Скупштини, која их може казнити, на предлог Председника Скупштине, дисциплинарним скупштинским казнама одређеним у закону о Пословном реду у Народној Скупштини.

Члан 125.

Без овлашћења Народне Скупштине посланици не могу се узимати на одговор, нити ставити у притвор за какву кривицу или за дугове, од дана избора па за све време трајања њиховог посланичког мандата, ван случаја кад се ухвате на самоме делу. Али и у том последњем случају Скупштина

се, ако је на окупу, одмах извештава, и она даје или одриче овлашћење да се истрага продужи за време сазива.

Члан 126.

Скупштини припада искључиво право да у својој средини одржава ред преко својега председника.

Никаква оружана сила не може се поставити у згради Народне Скупштине нити у њезином дворишту.

Нико оружан не сме ући у зграду Народне Скупштине, осим лица која по пропису оружје носе, а у Скупштину по скупштинскоме послу долазе.

Члан 127.

Народна Скупштина стоји у непосредном одношају само са министрима.

Члан 128.

Чланови Народне Скупштине добивају из државне касе путни трошак и дневницу за време вршења посланичке дужности.

Количина ове дневнице одређује се нарочитим законом.

Члан 129.

Ближи прописи о пословном реду у Скупштини одредиће се нарочитим законом.

Члан 130.

За Велику Народну Скупштину бира се два пута онолико посланика колико за Обичну Народну Скупштину.

За Велику Народну Скупштину не вреди чл. 100-ти овога Устава.

Члан 131.

Велика Народна Скупштина сазива се кад је потребно :

- 1) да се реши о Престолу (чл. 75);
- 2) да се изберу Краљевски Намесници (чл. 63);
- 3) да се решава о изменама у Уставу (чл. 201 и 202);
- 4) да се решава о смањивању или размени којег дела државне области (чл. 4);
- 5) Кад Краљ нађе за потребно да саслуша Велику Народну Скупштину.

ДЕО VI.

М и н и с т р и.

Члан 132.

На врху државне службе налази се Министарски Савет, који стоји непосредно под Краљем.

Министарски Савет састављају министри, наименовани за поједине струке управе, и Председник Министарског Савета, који може бити без портфеља. Све министре и Председника Министарског Савета поставља Краљ указом.

Ступајући у дужност министри полажу заклетву, да ће бити верни Краљу и да ће се савесно придржавати Устава и закона.

Члан 133.

Министар може бити само Србин по рођењу, или прирођени Србин који је пет година настањен у Србији.

Члан 134.

Ни један члан Краљевскога Дома не може бити министар.

Члан 135.

Министри имају приступа у Народну Скупштину, која их је дужна саслушати кад год то затраже. Али гласати у Скупштину могу министри само ако су у исто време и народни посланици.

Скупштина има право захтевати да су министри присутни у њезиним седницама.

Члан 136.

Министри су одговорни Краљу и Народној Скупштини за своја службена дела.

Сваки акт државни који Краљ потписује мора бити премапотписан надлежним министром.

Писмена или усмена наредба Краљева не може ни у каквом случају заклонити министре од одговорности.

Члан 137.

И Краљ и Народна Скупштина имају право да оптуже министре: 1) за издају земље и владоца; 2) за повреду Устава и уставних права српских грађана; 3) за примање мита; 4) за оштећење др-

жаве из користољубља, и 5) за повреду закона у случајима, које буде одредио нарочити закон о министарској одговорности.

Овим правом оптужбе могу се послужити Краљ и Народна Скупштина за четири године од како је дело учињено.

Члан 138.

Предлог да се министар оптужи мора се учинити написмено, мора садржавати тачке оптужења и бити потписан најмање од двадесет посланика.

Да се министар стави под суд потребан је пристанак две трећине гласова свију присутних чланова Народне Скупштине.

Оптуженоме и под суд стављеноме министру суди Државни Суд, састављен од чланова Државнога Савета и чланова Касационога Суда.

Члан 139.

Нарочитим законом, који ће се донети у првој периоди Народне Скупштине, одредиће се ближе поједини случаји министарске одговорности, казне које се имају применити на њихове кривице, састав суда за њихово суђење и поступак у суђењу.

За оне случаје министарске одговорности, који нису предвиђени у Кривичноме Законику као сама по себи кажњива дела, министар не може бити осуђен на већу казну од затвора.

Члан 140.

Краљ не може осуђеноме министру ни опростити ни смањити казну без пристанка Народне Скупштине.

ДЕО VII.

Државни Савет.

Члан 141.

Државни је Савет састављен од 16 чланова, од којих 8 именује Краљ а 8 бира Народна Скупштина, и то овим начином: Краљ предлаже Скупштини листу од шеснаест кандидата између којих она бира осморицу, које Краљ поставља за Саветнике; Народна Скупштина са своје стране предлаже Краљу листу од шеснаест кандидата између којих Краљ поставља осморицу за саветнике. На исти се начин попуњавају упражњена места у Државном Савету.

Члан 142.

Државни саветници постављају се на цео живот. Они улазе у ред осталих државних чиновника. Саветници не могу бити преко своје воље уклоњени са својих места ни преведени у друга звања државне службе. Они се не могу ни у пензију ставити преко своје воље, сем ако су навршили 40 година државне службе, или 65 година живота, или ако су тако оболели да не могу више вршити своју дужност.

Ако државни саветник постане министар, његово се место у Савету не попуњава; а кад престане бити министар он се враћа у Савет на своје место.

Само у томе случају кад би остало у Савету мање чланова од броја који закон о Пословном

Реду у Државном Савету иште за отправљање послова, попуњава се одмах толико места колико је потребно те да Савет може радити.

Члан 143.

Државни саветници могу бити они српски грађани, који су навршили 35 година, који су свршили у Србији или на страни какав факултет или какву вишу стручну школу која стоји у реду факултета и који су провели 10 година у државној служби.

Али они које овај Устав затече у звању државних саветника могу бити изабрани и постављени за саветнике и ако немају тих услова.

Члан 144.

Председника и Потпредседника Државног Савета поставља Краљ из средине Савета на три године.

Члан 145.

Државни Савет има ове дужности:

1) да на позив Владе израђује законске предлоге и нацрте административних наредба од општега значаја, и да даје Влади своје мишљење о предметима које би му она поднела.

2) да проучава законске предлоге, које Влада подноси Скупштини, или који су потекли из скупштинске иницијативе, и да даје своје мишљење о њима. Ово мишљење саветско није обавезно ни за Скупштину ни за Владу, али се ипак мора увек у

целини саопштити Народној Скупштини пре него што она узме дотични законски предлог у претрес. Скупштина и Влада могу одредити свака за своје предлоге рок у којем Савет има поднети своје мишљење; Савет може тражити да му се тај рок продужи. Али ако и после продуженог рока Савет не поднесе свој извештај и своје мишљење, Скупштина ће без њега прећи на претрес и на решавање;

3) да саставља кандидациону листу за упражњена места у Главној Контроли и у Касационом и Апелационом Суду;

4) да доноси завршна решења о жалбама које се тичу избора за окружне скупштине и одборе, и општинских избора;

5) да као дисциплинарни суд суди државним чиновницима;

6) да разматра и решава жалбе против министарских решења у спорним административним питањима. Ова решења Државног Савета обавезна су за министре;

7) да решава сукобе између административних власти;

8) да одобрава делимичне издатке из општега кредита, одређенога буџетом за ванредне потребе, као и делимично употребљавање кредита одређенога на грађевине, у колко би издатак у појединим случајима био већи од суме, којом министар може сам по закону располагати;

9) да одобрава изузетно ступање у српско грађанство;

10) да одобрава поравнања између државе и појединих лица, која би се по државне интересе као корисна показала;

11) да решава, да ли по закону има места заузимању непокретних добара за опште народну потребу;

12) да врши послове, који би му разним земаљским законима одређени били.

Члан 146.

Пословни ред у Државноме Савету одредиће се особеним законом.

ДЕО VIII.

Судска власт

Члан 147.

Судови су независни.

У изрицању правде они не стоје ни под каквом влашћу, но суде и решавају само по закону.

Никаква државна власт, ни законодавна ни управна, не може вршити судске послове, нити опет судови могу вршити законодавну или управну власт.

Правда се изриче у име Краља.

Члан 148.

Никакав суд ни судско уређење и надлежност не може се установити друкчије осим законом.

Али никада и ни под којим именом не могу се установити ванредни или преки судови или комисије за суђење.

Члан 149.

Установа пороте задржава се.
Њезину надлежност одређује закон.

Члан 150.

Судови су у Србији: Првостепени, Апелациони и Касациони Суд.

За целу Србију биће само један Касациони Суд, који не суди о делу него само о праву.

Овај Касациони Суд решаваће и о сукобима између судске и административне власти.

Председник Касационога Суда има чин државнога саветника.

Члан 151.

Ни један суд не сме никога узимати на одговор нити судити, ако по закону није надлежан.

Члан 152.

За изрицање правде у судовима морају бити најмање три судије.

Само за предмете мање важности, кривичне и грађанске, може се законом завести суд у коме ће судити један судија.

Члан 153.

Суђење је у судовима јавно, осим случаја где суд нађе да ваља искључити јавност ради реда или морала.

Судије се саветују и гласају тајно, а пресуда се исказује гласно и јавно.

У свакој пресуди и сваком решењу морају се навести разлози и законске одредбе на којима су они основани.

Члан 154.

У свима злочинима и преступима оптужени мора имати браниоца од како се под суд стави, а може га имати и раније у случају чл. 9 овога Устава зарад изјаве жалбе. Ако он сам не одреди себи браниоца, суд ће му га поставити. У иступима може оптужени, ако хоће, узети себи браниоца.

Члан 155.

Све судије поставља Краљ.

Председници првостепених судова постављају се по двама листама, од којих једну предлаже Касациони, а једну Апелациони Суд.

Председници и чланови Касационога и Апелационога Суда постављају се такође по двама листама, од којих једну предлаже Државни Савет, а једну Касациони Суд.

У свакој кандидационој листи мора бити два пута онолико кандидата, колико има упражњених места. Кандидати могу бити исти и на једној и на другој листи.

Члан 156.

Не могу бити судије у исто време у једноме суду, нити заједно судити, сродници: по крви у правој линији у коме било степена, у побочној до четвртога степена завршно, а по тазбини до другог степена завршно.

Члан 157.

Судија може бити само онај Србин који је, уз друге законске услове за државну службу, редовно свршио правни факултет у Србији или на страни. У првостепеном суду може бити судија само онај који је навршио 25 година, а у вишем суду онај који је навршио 30 година живота.

За председнике у првостепеним и судије у Апелационом Суду тражи се још да су служили најмање 5 година као судије првостепених судова, или као секретари министарства правде, или виших судова, или као редовни професори права у Великој Школи, или да су за 7 година радили правосластупничке послове као јавни правосластупници.

За председника у Апелационом и председника и чланове у Касационом Суду, поред захтева изложених у првом одељку овога члана, тражи се још да су 10 година као судије, или као редовни професори права у Великој Школи служили, или да су 10 година радили правосластупничке послове као јавни правосластупници, или да су били 5 година чланови Апелационог Суда или председници првостепених судова, или да су били министри правде.

Не могу бити бирани нити постављени ни за председника ни за судију ма кога суда они, који су дисциплинарном пресудом Касационог Суда отпуштени из судске службе, или који су пресудом редовних судова за просте, не политичке, злочине или преступе изгубили судијску службу.

Ове одредбе не вреде за судије, који нису државни чиновници.

Члан 158.

Судије су у својим звањима сталне.

Судија не може бити лишен својега звања, нити ма под којим изговором уклоњен са дужности против своје воље, без пресуде редовних судова или дисциплинарне пресуде Касационог Суда.

Судија не може бити тужен за свој судски рад без одобрења Касационог Суда.

Судија може бити премештен само новим постављењем по својем писменом пристанку.

Судија не може бити стављен у пензију против своје воље, осим кад наврши 60 година живота, или 40 година државне службе, или кад телесно или душевно тако оболи да не може дужност да врши. Али са последњег случаја не може се судија ставити у пензију без решења Касационог Суда.

Члан 159.

Судија не може примити вршење какве друге државне службе, изузев хонорарну професуру у правном факултету. Он не може ни привремено бити упућен преко своје воље на другу плаћену или бесплатну дужност.

Члан 160.

Нарочити закон одређује састав, уређење и надлежност војних судова, као и услове које морају имати њихови чланови.

ДЕО IX.

Окрузи, срезови и општине.

Члан 161.

У окрузима постоје уз државне управне власти, као самоуправни органи: окружне скупштине и стални окружни одбори. Њихов је задатак да воде бригу о чувању и унапређењу просветних, привредних, саобраћајних, санитетских и финансијских окружних интереса, као и да врше све послове који би се законом ставили у њихов круг рада.

Члан 162.

Општине имају своју самоуправу.

За вршење општинских послова има општински суд, општински одбор и општински збор.

Члан 163.

Општински су избори непосредни.

Члан 164.

Право гласања при општинским и окружним изборима има сваки српски грађанин, члан дотичне општине или округа, који, уз друге законске услове, плаћа држави 15 динара непосредне порезе на годину.

Задругари, који су навршили 21 годину, имају право бирања ма колику непосредну порезу плаћали.

Члан 165.

Општинске власти, као и окружне скупштине и стални окружни одбори, поред општинских и ок-

ружних послова у својим круговима, дужне су вршити државне послове које им закони одреде.

Члан 166.

Нова се општина не може створити, нити се обим општине може мењати, без одобрења законодавне власти.

Члан 167.

Сваки грађанин и свако непокретно добро мора припадати некој општини и сносити терете општинске, среске и окружне.

Члан 168.

Никакав окружни ни срески прирез не може се установити без одобрења окружне скупштине, а никакав општински прирез без одобрења општинског збора.

Округ, срез и општина не могу се ни задужити док то не одобри окружна скупштина или општински збор.

Закон ће одредити у којим ће случајевима бити потребно за те прирезе и за то задуживање одобрење законодавне или друге које државне власти.

Члан 169.

Окрузи, срезови и општине могу, као и поједина лица, имати својег имања.

Члан 170.

Круг рада и уређење самоуправних окружних среских и општинских власти, и однос између њих и државних власти уредиће се нарочитим законима.

ДЕО X.

Државне финансије, државна економија и државно имање.

Члан 171.

Сваки српски грађанин плаћа држави порезу. Пореза се плаћа по имућности.

Члан 172.

Нико се не може ослободити од плаћања порезе, ван случаја које је закон предвидео.

Краљ и Наследник Престола не плаћају држави порезу.

Члан 173.

Никаква пензија, никаква милостиња или награда не може се дати из државне касе, ако није основана на закону.

Члан 174.

Сваке године Народна Скупштина одобрава државни буџет који вреди само за годину дана.

Буџет се мора подносити Народној Скупштини у самоме почетку њезинога рада. У исто време подносиће се Народној Скупштини завршни прошлогодишњи рачун.

Сви приходи и расходи државни морају ући у буџет и у завршни рачун.

Скупштина може предложене поједине партије буџета увећати, или смањити, или изоставити.

Уштеда једне буџетске партије не може се утрошити на подмирење потреба друге партије без одобрења законодавне власти.

Члан 175.

Ако Народна Скупштина није могла да утврди нови буџет пре почетка рачунске године, она може продужити привремено буџет истекле рачунске године све док нови буџет не буде утврђен.

Ако је Народна Скупштина распуштена или одложена пре него што реши буџет, Краљ може продужити буџет истекле рачунске године највише за четири месеца.

Члан 176.

Руде су својина државна.

Члан 177.

Право монопола припада држави. Држава може пренети то своје право на другога, али само путем закона и на одређено време.

Повластице (концесије) дају се само путем закона и то опет за одређено време.

Члан 178.

Државно имање образује сва покретна и непокретна добра и сва имовна права, које држава као своја прибавља и држи.

Само се законом може државно имање отуђивати, или оно и његов приход заложити или иначе оптеретити.

Члан 179.

Од државнога имања разликује се Краљево приватно имање, којим Краљ слободно располаже за живота и на случај смрти по одредбама грађанскога законика. За ово Краљево имање не вреди 2. одељак чл. 40 овог Устава.

Трошкове за одржавање оних државних имања која се Краљу на уживање уступају исплаћује Краљ.

ДЕО ХІ.

Главна Контрола.

Члан 180.

За преглед државних рачуна постоји Главна Контрола као особено надлештво и рачунски суд. Законом ће се одредити у којим ће случајима против одлуке Главне Контроле имати места жалби Касационом Суду.

Главна Контрола има председника и четири члана. И председника и чланове Главне Контроле бира Народна Скупштина из кандидационе листе коју саставља Државни Савет, и на којој је предложено два пута онолико кандидата колико је празних места.

Чланови Главне Контроле имају чин судија Касационога Суда, а њезин председник чин државнога саветника.

Члан 181.

Чланови Главне Контроле могу бити они српски грађани, који су свршили правни факултет у

Србији или на страни и навршили уз то 10 година државне службе; или који су били министри финансије; или који су служили 10 година као виши чиновници у финансијској струци. Али председник Главне Контроле и два члана њезина морају бити правници.

Председник и чланови Главне Контроле који се затеку у својим звањима кад овај Устав ступи у живот могу бити кандидати за нову Главну Контролу и ако немају услова који се овим чланом ишту.

Председник и чланови Главне Контроле су непокретни у својим звањима. Они се не могу отпустити из државне службе без пресуде редовних судова, нити преместити у друга звања без својега писменог пристања. У пензију се они могу ставити само ако су навршили 40 година државне службе, или 65 година живота, или ако су тако оболели да не могу више вршити своју дужност.

Члан 182.

Главна Контрола прегледа, исправља и ликвидира рачуне опште администрације и свих рачунополагача према државној каси. Она мотри да се не прекорачи ниједан издатак по буџету и да се не догоди никакво пренашање сума из једне буџетске партије у другу. Она завршује рачуне свих државних управа и дужна је прикупљати све доказе и сва потребна обавештења.

Општи рачун државни подноси се Народној Скупштини са примедбама Главне Контроле, и то најдаље за две године, рачунајући од завршетка сваке буџетске године.

Законом ће се ближе одредити уређење и круг рада Главне Контроле, као и начин којим ће се постављати њезино особље.

ДЕО XII.

Д р ж а в н а с л у ж б а.

Члан 183.

Сви српски грађани по рођењу имају једнака права на сва звања у свим струкама државне службе, ако само испуне оне услове које закони ишту.

Прирођени српски грађани имају права на службу државну, само ако су пет година настањени у Србији.

Странци, а такође и они природени српски грађани који још нису настањени пет година у Србији, могу бити примљени у државну службу само под уговором и то у извесним случајима које закон изречно предвиђа.

Члан 184.

При постављању и унапређивању чиновника пазиће се на одлично владање, способност и стручну спрему. За доказивање стручне спреме завешће се поступно државни испити у свима струкама државне службе.

Члан 185.

Сваки је чиновник одговоран за своја службена дела.

Члан 186.

Чиновници полажу при ступању у државну службу заклетву: да ће Краљу бити верни и послушни и да ће се савесно придржавати Устава и закона.

Члан 187.

Звања државне службе и плате чиновничке по свима струкама утврђују се законом.

Члан 188.

Задржава се установа пенције за чиновнике. Законом се одређују основи, по којима чиновник може имати право на пенцију, као и по којима чиновник може бити стављен у пенцију.

Члан 189.

За пенцију деци и удовици умрлога чиновника задржава се особени фонд основан улозима од плата и пенција чиновничких.

ДЕО XIII.

Црква, Школа и Добротворни Заводи.

Члан 190.

Унутрашња управа источно-православне Цркве припада Архијерејском Сабору.

За друге вероисповести унутрашња управа припада њиховим духовним властима.

Духовне власти, како источно-православне Цркве тако и свију осталих признатих вероисповести

у Србији, стоје под надзором министра црквених послова.

Уређење црквених власти и богословских школа источно-православне Цркве доноси се законом по договору министра са Архијерејским Сабором.

Члан 191.

Црквене власти суде свештеницима за кривике учињене у свештеничким дужностима, изузимајући оне кривике, које се казне по кривичном закону.

Жалбе противу злоупотреба црквених власти, ма које вероисповести у земљи, подносе се министру црквених послова.

Свештена лица и црквене установе, у погледу грађанских односа и имања, потчињени су земаљским законима.

Члан 192.

Преписка духовних власти српске источно-православне Цркве са страним црквеним властима, Саборима и Синодима врши се са одобрењем министра црквених послова.

Службена преписка других вероисповести у Србији са страним црквеним властима, Саборима и Синодима, мора се такође подносити на увиђај и одобрење министру црквених послова.

Службена писма или наредбе црквених власти, Сабора и Синода са стране не може никаква црквена власт у Србији обнародовати ни извршити без знања и одобрења министра црквених послова.

Члан 193.

Све јавне и приватне школе и други заводи за образовање стоје под надзором државне власти.

Члан 194.

Добротворни заводи или задужбине за просвету и друге добре цели, које за живота или на случај смрти оснују приватни људи својим имањем или фондовима, моћи ће опстати само по одобрењу државне власти основаном на закону. Али имање ових завода не може се сматрати као државно имање и не може се ни на што друго употребити осим на оно на што је намењено и како је намењено.

Само ако се с временом, према промењеним друштвеним и другим приликама, покаже да то није могуће, може се ово имање, по одобрењу законодавне власти а на предлог управљача дотичног имања употребити на друге сличне цели.

Законом ће се ближе одредити начин како ће се то чинити, као и права и дужности управљача, и надзор државни над добротворним задужбинама и фондовима.

ДЕО ХІV.

В о ј с к а.

Члан 195.

Сваки је Србин дужан да служи у војсци.

Рок војне службе, начин одслуживања, и изузећа од личне службе прописује нарочити закон.

Закон такође одређује: каквих чиновна има у војсци, како се ти чиновни добијају и како се губе.

Члан 196.

Устројство војске прописује се нарочитим законом, а формацију њезину одређује Краљ уредбом.

Члан 197.

Колико ће се војске стално под заставом држати одређиваће се сваке године законом о буџету.

Члан 198.

Војницима под заставом суде за њихова кривична дела војни судови, по одредбама војно-судских закона.

Одредбе о војној дисциплини и дисциплинским казнама прописује Краљ уредбом.

Члан 199.

Нико не може добити државну службу, ако није, по одредбама војних закона, свој рок у војсци одслужио или од војне службе ослобођен.

Члан 200.

Страна војска не може се узети у службу државну. Уговор да страна војска поседне српско земљиште или да пређе преко њега не вреди без одобрења Народне Скупштине, као што ни српска војска не може се ставити у службу које друге државе без одобрења Народне Скупштине.

ДЕО XV.

Измене у Уставу.

Члан 201.

Предлог да се у Уставу што измени, допуни или протумачи може учинити Краљ или Народна Скупштина.

У предлогу таквом морају се изреком именовати све тачке Устава које би се имале изменити, допунити или протумачити.

Ако је предлог учинио Краљ тај ће се предлог саопштити двома Народним Скупштинама које су постале из два разна избора што долазе један за другим, па ће се затим Скупштина распустити и сазвати Велика Народна Скупштина најдаље за четири месеца.

Ако је пак предлог такав потекао од Народне Скупштине, Скупштина ће три пута гласати о њему остављајући од гласања до гласања најмање по 5 дана.

За решавање овога предлога мора у Скупштини бити најмање три четвртине Уставом одређенога броја посланика; а узима се да је предлог примљен ако је за њ гласало најмање две трећине присутних посланика.

Кад предлог на тај начин буде усвојен у двома Скупштинама из два разна избора који долазе један за другим, Скупштина ће се распустити, а Велика Народна Скупштина сазваће се најдаље за четири месеца од дана кад је предлог усвојен.

И у једном и у другом случају Велика Народна Скупштина може решавати само о оним изменама и допунама или тумачењу Устава, које садржи предлог на основу којег је она сазвана.

Њезина ће решења вредити кад их Краљ потврди.

Члан 202.

Изузетно могу се после шест година, на захтев просте већине једне Народне Скупштине, подвргнути уставној ревизији чл. 89, 90, 91, 92, 93 и 94 овог Устава.

ПРЕЛАЗНА НАРЕЂЕЊА

Члан 203.

I. Ужи Уставотворни Одбор, изабран Одбором који је Краљ сазвао да изради нацрт овога Устава, дужан је спремити, на основима садржаним у овоме Уставу, нацрт привременога изборног реда, који ће се применити само на изборе народних посланика за први ванредни сазив Народне Скупштине. Овај нацрт поднеће се Државном Савету на решење, а кад добије потврду Краљеву имаће силу закона. Тај изборни ред има се изградити најдаље до 1. маја 1889 год.

II. Избори за тај ванредни сазив Народне Скупштине извршиће се 14. септембра 1889 год. а она ће се сазвати за 1. октобар исте године.

III. Државни Савет остаје у својој садашњем саставу, да врши дужности предвиђене овим Уста-

вом, док се на првом ванредном сазиву Народне Скупштине не изврши наименовање чланова Државнога Савета према одредбама овога Устава (чл. 141). Оне дужности које је Државни Савет вршио по Уставу од 1869 год., а које су пренесене овим Уставом на нове установе, вршиће Државни Савет и даље, докле те установе не ступе у живот.

То исто вреди и за чланове и председника Главне Контроле.

IV. Док се не донесу закони о уређењу нових усанава, које се стварају овим Уставом продужиће своју радњу установе које се затеку кад се овај Устав обнародује, управљајући се по одредбама овога Устава.

V. Док се не донесе закон о истражним судијама вреде одредбе члана 9. овога Устава и за садашње истражне власти.

VI. За време првога ванредног сазива Народне Скупштине, а пошто се законом уреди нова административна подела земље и буде постављен Државни Савет према чл. 141. овога Устава, извршиће се нов распоред председника и судија Касационога, Апелационога и Првостепених Судова на овај начин:

1) Одмах чим буде постављен према Уставу, Државни Савет, он приступа избору председника и чланова Касационога Суда и подноси листу изабраних Краљу.

2) Председник и чланови Касационога Суда ступају у дужност чим их Краљ постави;

3) Председник и чланови Апелационога Суда бирају се и постављају се по овоме Уставу (чл. 155);

4) Председници Првостепених Судова бирају се овако: Једну листу кандидациону саставља Државни Савет, а другу Касациони Суд. Из тих кандидата Краљ поставља председнике за поједине судове;

5). Чланови Првостепених Судова остају на својим местима, ако имају услове за судије које ишту овај Устав и закони, и ако у новој судској организацији буде задржан суд чији су они чланови. У Првостепеним Судовима који буду садржани имаће првенствено право на места што се имају поунити, судије укинutih судова које имају потребне услове.

6). До састава судова по овоме прелазном наређењу, све судије врше своје досадање дужности. Све садање судије које не буду остале у судству по новоме распореду, добиће пензију према одредбама закона о чиновницима.

VII. Сви закони биће прегледани и доведени у сагласност са овим Уставом;

VIII. На ванредном сазиву Народне Скупштине од 1 октобра 1889 донеће се ови закони: 1) државни буџет; 2) закон којим се судска власт, коју данас врше полицијске власти, преноси на грађанске судове, а у неколико и она судска власт коју сада врше општински судови; 3) изборни закон скупштински; 4) закон о уређењу округа, срезова и општина, и 5) закон о пословном реду у

Народној Скупштини, као и други закони, који би се показали као неодложно потребни да се овај Устав уведе у живот.

А за време прве законодавне периоде донеће се ови закони: 1) закон о министарској одговорности; 2) закон о штампи; 3) закон о удружењима и јавним зборовима; 4) закон о пословном реду у Државном Савету; 5) закон о уређењу Главне Контроле.

Члан 204.

Од дана кад се овај Устав обнародује губе важност Устав од 29 јуна 1869 год., као и сви закони и наредбе, у колико би били противни овоме Уставу.

Министарски савет дужан је обнародовати Устав у службеним новинама за 24 часа после потписа, а за тим објавити га у целој земљи.

У Београду, 21. Децембра 1888. год.

Председник Велике Народне Скупштине,
К. С. Таушановић

Потпредседник,
Р. С. Поповић

Секретари:

Поп Марко Петровић
Сава Илић
Рајко Л. Стојићевић
Поп Коста П. Јовановић
А. М. Станојевић
Д. Валожић
Илија Стошић
Љуба Јоксимовић

Опуномоћени потписници :

Поп Таса Вуќосављевић
 Поп Пера Ђ. Поповић
 Стојан М. Протић
 Поп Павле Д. Милошевић
 Михаило Савић
 Радован Влаовић
 А. Р. Михаиловић
 Џоста М. Влајић
 Сава Милићевић
 Младен П. Годоровић
 Сп. М. Радосављевић
 Луќа Атамацковић
 Сп. Стевановић
 Ниќола П. Ниќолић
 Раќа Миленковић
 Милутин Марковић
 Пера Татић
 Јова Ќрсмановић
 Ђоќа Сушић
 Милан Нишлић
 Стеван Ивковић
 Трифун Милојевић
 д-р Л. Пачу
 Анта Нешић

Препоручујемо свима Нашим министрима, да овај
 Устав обнародују и о извршењу се његовом старају,
 властима пак заповедамо, да по њему поступају, а
 свима и свакоме да му се покоравају

22. децембра 1888. год.,
 У Београду.

(М. П.)

Видео и ставио државни печат,
 чувар државног печата,
 министар правде,
Ђ. Р. Пантелић с. р.

МИЛАН с. р.

Председник
 министарског савета,
 министар унутрашњих дела,

Н. Христић с. р.

Министар
 иностраних дела,

Чед. Мијатовић с. р.

Министар војни,
 генерал,

К. С. Протић с. р.

Министар правде,

Ђ. Р. Пантелић с. р.

Министар грађевина,

Михаило М. Богвићевић с. р.

Министар

просвете и црквених послова,
 д-р **Владан Ђорђевић с. р.**

Заступник

министра народне привреде,
 министар

просвете и црквених послова,
 д-р **Владан Ђорђевић с. р.**

Заступник

министра финансије,
 министар иностраних дела,

Чед. Мијатовић с. р.

